

Diàleg

Conversa amb Montserrat Oliveras

Sòcia fundadora d'Educaweb i DEP Institut
Patrona de la Fundació ICCIC

Frederic Raurell
Director general de la ICCIC

Teresa Triadú
Secretària adjunta a la Direcció
General de la ICCIC

Llicenciada en psicologia per la Universitat de Barcelona (1989), i amb l'especialització en orientació acadèmica i professional a la University of California at Berkeley (1990). Va ser fundadora i directora del Servei d'Informació i Orientació, Agenda Universitària, de l'Institut d'Estudis Universitaris Josep Trueta (1992-1994). Entre 1989 i 1991, va ser responsable de projectes i orientadora professional a Equipo de Nueva Orientación SA (1989-1991).

Sòcia cofundadora d'Educaweb, empresa dedicada a l'orientació acadèmica i professional a través dels seus portals i mitjançant la prestació de serveis presencials, la creació de continguts i serveis de màrqueting i publicitat al sector de l'ensenyament i la formació, adreçats a escoles, institucions educatives i administracions, al professorat, a l'alumnat i a les famílies (des del 1998).

Sòcia cofundadora de DEP Institut, SL, organització especialitzada en l'àmbit social que du a terme activitats de recerca sociològica, consultoria i serveis relacionats amb l'obtenció, la gestió i la difusió d'informació. Té com a finalitat donar suport a les empreses, les institucions públiques i les entitats sense afany de lucre en la presa de decisions (des del 1995).

Ha publicat els llibres *Todos los estudios y carreras* (26a edició) i *Guía práctica para estudiar en el extranjero*, amb l'editorial Planeta.

Membre del Patronat de la Fundació ICCIC i de la seva comissió pedagògica.

> Ens pots definir què és l'orientació?

Per explicar què és l'orientació em remeto a la definició que recull la Resolució de la Comissió Europea de 27 de maig de 2004: un conjunt d'activitats que permeten a les persones de qualsevol edat, en qualsevol moment de la seva vida, identificar les seves competències, capacitats i interessos, per prendre decisions relatives a la seva educació, formació i ocupació, i gestionar activament el seu projecte de vida personal i professional.

M'agrada insistir en alguns elements d'aquesta definició: L'orientació professional actua més enllà de la resolució de situacions problemàtiques concretes o puntuals i no només va destinada als joves en transició acadèmica de l'educació secundària obligatòria a la postobligatòria. L'orientació és necessària a qualsevol edat i en qualsevol moment de la vida, siguis jove o adult, estudiant o treballant, en transició o en canvis, en definitiva, en el procés de construcció del propi projecte de vida.

L'autoexploració i la reflexió sobre un mateix són importants per estructurar la identitat. Cal aprendre a identificar les pròpies competències, capacitats i interessos per prendre decisions fonamentades i conscients amb relació als itineraris formatius i professionals.

L'orientació ajuda les persones a construir i gestionar el seu projecte de vida personal i professional. Un projecte no és un producte acabat i, per tant, és canviant i evolutiu, fruit de les experiències, de la formació, dels aprenentatges, del trajecte recorregut, de la maduresa i de la voluntat; sens dubte requerirà ajustaments i afegits, nous ingredients i complements, redireccionaments en el procés de construcció.

L'orientació busca que la persona aconsegueixi ser autònoma en la presa de decisions al llarg de la seva vida, i aprengui també a neutralitzar el munt de condicionants que poden decantar la seva tria (socials, educatius, personals, familiars, etc.).

> Quin motiu et va portar a especialitzar-te en orientació acadèmica i professional? En què consisteix?

Les pràctiques mentre feia la carrera em van iniciar en el món de l'orientació. Vaig descobrir una activitat que posa el focus en les persones i en la construcció del seu projecte de vida. Se centra en una acció professional preventiva, que vetlla pel desenvolupament de la persona en el seu procés evolutiu de carrera professional i que conté una dosi important d'acció social que implica un treball en els diferents contextos i entre agents, institucions i comunitat.

Em resulta apassionant treballar perquè la persona aconsegueixi convèncer-se que pot tenir les regnes de la seva vida amb tot allò que decideixi, i especialment amb la seva carrera acadèmica i professional. En l'acció orientadora hi ha diferents aspectes a enfocar però els resumeixo en dos grans blocs: els aspectes personals i els aspectes de l'entorn o contextos.

Els primers fan referència a un mateix, a tots els ingredients que conformen la persona. Em refereixo a les habilitats i les competències que fan destacar la

persona en certes activitats i disciplines; a la personalitat o al caràcter que la defineixen; als valors i a les conviccions que orienten la seva conducta; als interessos que la fan sentir atreta per unes activitats més que per unes altres i que poden marcar les preferències envers unes estudis, unes professions, etc.

La reflexió en aquests aspectes és personal i intransferible. Cal que la persona faci un treball d'introspecció i prengui consciència d'allò que la defineix. Aquesta anàlisi ha de ser profunda i li permetrà dimensionar les millores, els reptes i les dificultats en l'assoliment dels seus objectius personals, acadèmics i professionals.

En el segon bloc parlem de l'entorn i fem referència a la informació sobre l'oferta formativa, d'una banda, i sobre el mercat de treball, de l'altra. Per triar l'itinerari formatiu més adequat a cada persona i en cada moment és imprescindible conèixer el detall de les opcions de formació, amb les seves característiques, el detall dels continguts, la titulació obtinguda, les possibles especialitzacions, els centres on fer la formació, els serveis que dona, l'oferta de pràctiques, els programes de mobilitat internacional, el perfil de l'alumnat i del professorat, etc.

Del mercat de treball, la persona també n'ha de fer una exploració acurada, aconseguir informació útil i necessària per entendre com funciona, els sectors saturats i els emergents, els perfils més buscats, les competèn-

cies valorades, etc. L'objectiu final de tota persona és aconseguir treballar feliç, en un mercat canviant que cal aprendre a conèixer, interpretar i abordar.

> Quin és el rol de l'orientador?

El rol de l'orientador és acompanyar la persona en el procés de construcció del seu projecte de vida.

De fet, l'objectiu de l'orientador és que la persona aconsegueixi ser autònoma en la presa de decisions relatives a la seva formació, a la seva carrera. Les persones, al llarg de la seva vida, prenen moltes decisions relacionades amb les transicions i els canvis que viuen, que comporta el trajecte de la seva vida. En aquest sentit, les transicions i els canvis poden ser buscats, sobrevinguts, imprevistos, naturals, forçats, esperats, temuts, il·lusionants, condicionats, continuistes, transformadors, disruptius, etc. L'orientador ajuda la persona a prendre consciència sobre si mateix, sobre els altres i sobre la realitat que l'envolta tenint en compte el que ha estat la seva vida, el seu present i el disseny del seu futur. Això, segons l'edat de la persona, ho farà amb accions puntuals o continuades, de manera individual o en grup, dins o fora de l'entorn escolar.

L'orientador concreta la seva pràctica, que va des de l'acció exploratòria i preventiva amb els infants, a la projecció del futur desitjable en els joves, passant per l'acompanyament en la definició i la consecució dels objectius professionals de l'adult, per arribar, també, a la persona gran que enfoca la seva vida cap a una jubilació amb nous reptes.

> Creus que els centres educatius han d'incorporar la figura de l'orientador?

La figura de l'orientador és imprescindible als centres. De fet ja és previst però cal reforçar la seva funció orientadora en algunes etapes i en certs àmbits especialment. Aquest seria el cas de l'orientació acadèmica i professional, que sovint queda minimitzada per altres tasques i responsabilitats.

En el marc d'un model d'orientació de país, és important tenir definits els continguts, els agents, les eines i els recursos... tenir clar el què, el com, amb qui i quan! Ara mateix això no és prou així i sovint l'orientació als centres educatius es concreta en un seguit d'actuacions, segons la sensibilitat de l'equip

directiu i individualment de cada tutor, adreçades principalment a l'alumnat amb dificultats i concentrades a quart d'ESO, en els cursos de transició.

L'orientador hauria de poder liderar l'acció orientadora del centre, des de la neutralitat, i vetllar per la planificació, el desenvolupament i l'avaluació d'aquesta acció.

> Quan parles de desorientació dels joves, a què et refereixes?

Hi ha un seguit de variables que porten els joves a sentir una certa desorientació en el seu procés de maduresa vocacional. Hi ha aspectes relacionats amb l'edat, aquests són els més evidents, i em refereixo a tot el que passa dins seu des del vessant emocional, psicològic i de desenvolupament. Ells mateixos no es reconeixen i tenen dificultats per identificar les seves capacitats i el que els interessa. Han de prendre les primeres decisions amb relació a l'itinerari acadèmic o professionalitzador en un moment de canvis i de construcció de la seva identitat. Els reclamem reflexió, serenitat i perspectiva en les seves decisions i això no sempre és fàcil.

A banda, s'hi sumen aspectes clars, com ara la multiplicació de l'oferta formativa, que ha crescut enormement. Parlem de més de 200 títols de formació professional i de més de 400 carreres universitàries per triar. I això si parlem del nostre país, ja que si obrim les oportunitats a l'Estat, a Europa i al món, les opcions es disparen, lògicament.

Si parlem del mercat de treball, on s'han d'imaginar el seu futur, encara es complica més l'exercici. Tenim un mercat de treball que genera dificultats de perspectiva i incertesa, lligat a importants transformacions estructurals que estem vivint i que sovint es resumeixen per part dels adults amb missatges negatius i gens encoratjadors. De fet, la majoria encara no han tastat el mercat de treball i per tant els qui som portadors del missatge negatiu som els adults que viuen avui les dificultats i la transformació d'un món que ha canviat la seqüència i els rols establerts.

En aquest sentit, només vull assenyalar el paper clau de l'escola i de la família per acompanyar aquests joves, potenciar-los l'energia que els defineix, respectar-ne la il·lusió i preservar la seva capacitat d'armar-se per afrontar els reptes de la vida!

> Com va néixer la idea d'Educaweb? Quina evolució ha seguit?

Educaweb va néixer com una evolució de l'activitat presencial d'orientació que vàrem iniciar l'any 1995. Llavors oferíem un catàleg de serveis d'orientació a escala individual i a les escoles, als ajuntaments i a tothom que tingués interès, sensibilitat i visió amb aquest tema.

La informació és una eina clau per a la tasca orientadora i l'arribada d'Internet la vàrem interpretar com una oportunitat interna per als orientadors de tenir capturada i al dia tota la informació acadèmica i formativa del món! De cop, se'ns convertia en un clic la recerca permanent de formigueta per aconseguir els continguts explicats de cada curs o curset, carrera o màster en papers, fulletons, documents, cartells, llibrets i guies feta fins llavors!

L'evolució de tot això, però, va ser construir un gran cercador de formació. Educaweb havia de ser obert per a tothom i havia d'oferir a l'usuari un portal d'orientació que l'ajudés a trobar la seva formació, endreçada i ben explicada, presentada de manera clara i neutra, i li facilités el procés de tria del curs i del centre que li permetria iniciar-se en una disciplina, aconseguir una qualificació, millorar el seu acompanyament professional o augmentar les competències. Així mateix, Educaweb també es dedica als centres. Els proporciona un espai privilegiat quant a l'audiència (un milió de visites mensuals), per oferir i exposar la seva formació de manera entenedora i atractiva.

Tot aquest món ha evolucionat molt ràpidament, els centres han après a comunicar-se per la xarxa, els usuaris han après a buscar i a comprar-hi, i de fet no parem d'aprendre'n perquè és un sector que contínuament canvia. Hem incorporat eines que ajuden l'usuari a navegar i a trobar la informació i els continguts que creem específicament, un diccionari d'estudis i un de professions, per exemple; també hem creat eines d'orientació com el qüestionari del Gran Recorregut o el servei en línia de consultes.

El portal ha evolucionat molt els darrers anys, i s'ha adaptat a les complexitats d'Internet, però també del sector educatiu i del mercat de la publicitat en línia. Educaweb ja no és només una plataforma on poder-se informar sobre l'oferta formativa actual, sinó que és una eina molt complexa que vol ajudar

a decidir a la persona sobre el seu desenvolupament professional. També s'ha convertit en una eina de màrqueting educatiu de referència per a centres, organitzacions i institucions del sector, un espai on la presa de decisions sobre formació fa encaixar l'oferta i la demanda, els estudiants i els centres educatius, en un continu on la informació, l'orientació i el màrqueting són les claus del procés.

> Què ha canviat en el món educatiu i professional des del començament d'Educaweb?

Moltes coses, i de fet aquest és també el gran atractiu de la nostra professió, que exigeix a l'orientador noves competències.

Cito només dos elements de canvi, molt importants en tots els sentits i a tots els àmbits, i també en el món educatiu i professional: la globalització i la tecnologia.

L'entorn canvia i la globalització ha portat un munt de noves oportunitats pel que fa a la mobilitat internacional. Les generacions que estan arribant al mercat de treball tenen uns referents diferents, i marxar a formar-se i treballar a l'estranger és cada cop més un fet natural i present en les seves aspiracions. L'experiència a l'estranger és un estímul extraordinari per conèixer realitats professionals diferents, maneres de fer i afrontar reptes, riquesa de vivències, contrast de realitats, etc., és una font d'aprenentatges molt important. Però les persones que han viscut part de la seva trajectòria a l'estranger està bé que sàpiguen explicar-la i posar-la en valor. En aquests moments encara és, sens dubte, un element diferenciador en un currículum, tant si és una experiència de formació com de feina. Aquesta és una feina més de l'orientador en aquests moments, ajudar a posar en valor el bagatge, l'experiència i el recorregut de cada persona i en cada moment.

La tecnologia, la podem aprofitar per a moltes coses bones, per millorar els aprenentatges segurament, però per orientar també, posant a l'abast de la persona totes les opcions de formació de tots tipus, facilitant l'accés a les ofertes de feina perquè aconseguixin el seu objectiu formatiu i professional satisfactori, per exemple. I tot això amb una gran capacitat de personalitzar i ajustar el diàleg amb l'usuari per aconseguir satisfer les seves necessitats.

> Quins són els dubtes més freqüents que plantegen els qui consulten la pàgina d'Educaweb o des dels centres amb els quals col·laboreu?

A Educaweb hi ha una llista llarga de preguntes més freqüents. De fet disposem d'un telèfon d'atenció i d'un servei d'orientació en línia que permet a l'usuari, gratuïtament, formular la seva pregunta i disposar d'una orientadora que respon el dubte plantejat. També tenim un espai de preguntes amb resposta, on recollim les preguntes més freqüents i on, tot just fa unes setmanes, hi hem afegit les respostes en format vídeo.

Els usuaris ens omplen de consultes, a vegades molt concretes, com pot ser la nota de tall per accedir a una carrera fora de Catalunya o les dates per apuntar-se a la prova d'accés als cicles formatius de la formació professional; altres vegades les consultes són més de fons, com ara, què poden fer després de l'ESO o quines sortides professionals pot tenir un estudi determinat, o quin màster pot tenir sentit d'encarar després dels estudis de biologia, etc.

Hi ha consultes que són estacionals, ara mateix és el moment de la selectivitat: procediment de matriculació, calendari de correccions i revisions, convocatòria de setembre, càlcul de la nota, preinscripció universitària, etc. Habitualment pregunten molt els joves, però també els pares i les mares, o els tècnics i orientadors que necessiten aclariments. També ens arriben demandes per part dels centres de formació, però preguntes coses diferents, com pot ser aspectes relacionats amb serveis de màrqueting educatiu, de publicitat per captar nou alumnat, etc.

> Comenta'ns aquesta frase: "El projecte professional d'una persona sempre està en construcció"

A mi aquesta frase m'encanta, la trobo estimulante i provocadora. Per als joves que s'han d'iniciar en

la transició cap a la formació professionalitzadora i cap al món del treball, ha de resultar desestressant, i per als seus pares, també! Quantes vegades tenim a la consulta pares i mares angoixats perquè troben els seus fills massa joves per haver de triar uns estudis després de l'ESO o el batxillerat. Aquesta és la paraula per a ells: tranquil·litat; el món ha canviat i els estudis postobligatoris i d'iniciació professional donaran als nostres fills una formació de base. A partir d'aquesta base aniran descobrint els seus àmbits d'interès dins del sector, les necessitats d'aquest sector, detectaran les seves mancances i els seus punts forts quant a competències, etc. Els itineraris formatius són molt rics i es van dissenyant a mida de cada persona i de cada moment professional i vital. La persona consolida la seva tria i modela el seu trajecte al llarg de la seva vida.

La seqüència normalitzada de rols que assumia una persona durant la primera meitat del segle XX, a les societats occidentals, ha canviat profundament. L'estructura de vida s'ha tornat menys previsible, menys regulada, menys estable i ordenada. Gestionar la incertesa i el desconeixement del futur és una tasca important en el procés orientador. Com ho és també apoderar les persones perquè en siguin capaces.

> Canviem de registre i parlem de DEP Institut. Té alguna relació amb el món de l'orientació?

El DEP és una organització especialitzada en l'àmbit social que du a terme activitats de recerca sociològica, consultoria i serveis relacionats amb l'obtenció, la gestió i la difusió d'informació. DEP està estructurada en l'Institut d'Estudis, el Servei d'Informació i l'activitat de consultoria estratègica.

Tant el DEP com Educaweb ajuden a prendre decisions i a orientar, el DEP adreçat a les organitzacions, i Educaweb, a les persones.

> Consideres important que els centres educatius tinguin cultura d'avaluació interna?

A DEP Institut creiem que tots els centres educatius han de tendir a reflexionar i a desenvolupar instruments d'avaluació que els permeti l'anàlisi de l'activitat educativa, tant des de la perspectiva de la gestió com de la docència.

En aquest sentit, podem assenyalar que encara ara molts centres educatius no disposen d'una diagnosi integral sobre l'estat de la seva institució educativa pel que fa als sistemes d'avaluació que els han de permetre garantir tant la qualitat educativa com els processos de millora contínua associats. De fet, per nosaltres, aquesta diagnosi prèvia és un primer pas que sens dubte pot ajudar a la direcció del centre a prioritzar les accions d'avaluació a desenvolupar.

Una de les principals virtuts d'establir sistemes objectius, rigorosos i continuats d'avaluació als centres educatius, és precisament la possibilitat d'introduir elements de millora.

De totes maneres, perquè l'avaluació de la qualitat educativa realment tingui incidència en els processos d'ensenyament i aprenentatge de l'alumnat cal que, complementàriament a la millora dels processos de gestió, dels serveis i dels equips, s'avaluïn els processos d'ensenyament i aprenentatge amb una metodologia d'anàlisi basada en principis pedagògics que determini de manera clara els projectes de millora necessaris per assolir la pràctica ideal del centre en funció de les seves finalitats educatives.

> En un procés d'avaluació interna, hi deu haver unes condicions importants abans, durant i després

d'aquest procés. Quines són, segons el teu criteri?

En un procés d'avaluació és molt important la cultura d'avaluació a l'organització. Cal tenir-ne consciència i treballar-hi i, en aquest sentit, és imprescindible la comprensió, la convicció i la implicació de l'equip directiu en tot el procés. L'avaluació ha d'estar integrada i ha de ser complementària a altres estratègies de l'organització; requereix una actitud de disposició a l'aprenentatge dels equips implementadors i d'incorporació de l'anàlisi com a millora contínua al llarg del temps.

En tot procés d'avaluació cal definir clarament els objectius i comptar amb una metodologia sòlida i instruments adequats que proporcionin dades fiables, sense oblidar la importància de la comunicació abans, durant i després de qualsevol procés d'avaluació.

> Per acabar, un somni

A veure com ho dic perquè s'entengui. Fa vuit anys que des d'Educaweb donem uns premis d'orientació acadèmica i professional a institucions, professionals i joves orientadors. És una iniciativa de la qual estem molt contents perquè permet visibilitzar la feina d'orientació que es fa a tot l'Estat, d'un gran valor però sovint de manera molt voluntariosa i poc reconeguda.

El meu somni seria no haver de donar més premis perquè l'orientació fos una activitat normalitzada, generalitzada per a cada persona i per a tots els col·lectius, integrada en els sistemes educatiu i ocupacional, compartida i en col·laboració entre agents orientadors, al llarg de tota la vida de la persona.

Mentre això no arriba..., ens tornarem a retrobar celebrant noves edicions tots plegats.